

Het Gezelle-archief te Brugge

Het archief, dat door Gezelle in 1899 werd nagelaten, en vooral door Caesar Gezelle werd bijeengehouden, werd door Paul Allossery en Frank Baur bestudeerd voor de Jubileumuitgave van 1930, door Allossery in het Gezelle-museum ondergebracht, en verrijkt met menig verspreid document.

Toen mij op 1 september 1969 vanwege het Ministerie van Onderwijs en dat van Cultuur een detachering werd verleend om te werken voor het Centrum voor de Studie van het Vlaamse Cultuurleven, met de opdracht het Gezelle-archief te inventariseren en te beschrijven, berustte het archief nog steeds in het Gezelle-museum (Rolleweg), maar in verwaarloosde en onbruikbare toestand. Het was op dat moment onmogelijk een brief, document of handschrift te vinden, of te bevestigen of die al dan niet aanwezig waren.

Gelukkig wensten de Gezelle-erven het archief te verkopen. Een expert (de heer P. van de Perre) werd aangesteld om het te schatten. Het archief werd aan de stad verkocht en overgebracht naar de Brugse Stadsbibliotheek.

Nu kon ik echt aan de slag: afstoffen, onderbrengen in mappen (van het AMVC te Antwerpen), plaatsen in kartonnen dozen, en het bedenken van een systeem om ieder papiertje een rationeel-vindbaar onderkomen te bezorgen. Een indeling in Correspondentie, Handschriften, Filologie, Documenten, Supplement, Drukwerken en artikels, Foto's en clichés, werd nog nauwkeurig in vele onderdelen onderscheiden om alles, ook het geringste, optimaal beschikbaar te maken. Documenten, die na Bours overlijden nog in het bezit van zijn erfgenamen waren maar aan het archief behoorden, werden na onderhandelingen weer in het archief ondergebracht.

Nu kon de volledige lectuur van het brieven corpus beginnen: alle brieven (meer dan 4000) en brieffragmenten werden gelezen, van alle briefschrijvers werden steekkaarten gemaakt, en alle gegevens uit de brieven werden op ponskaarten overgebracht. Lijsten per datum e.a. werden aangelegd.

Daarna werden alle gedichten-handschriften geïdentificeerd, geordend (volgens de Jubileum-uitgave), steekkaarten gemaakt van incipits. Alle handschriften werden genummerd, in doorslag-papier gewikkeld, en volledig beschreven.

Alle andere handschriften - b.v. de lijvige map Sermoenen, de Re-traite-nota's, de notitieboekjes - werden ontcijferd (sommige zeer moeilijke potloodnota's). De belangrijkste gegevens daaruit - en alle studieresultaten trouwens - werden in de opeenvolgende nummers van de *Gezellekroniek* en soms in *Gezelliana* medegedeeld.

Het overvloedige en zeer interessante filologisch materiaal bestaat

vooral uit tenminste 150.000 fiches met woorden en uitdrukkingen, door Gezelle uit de volksmond en oude literatuur opgetekend. Die fiches berusten voor het grootste deel in bruikleen in Leiden, waar ze gebruikt worden voor het WNT. Met dr. N. Bakker kwam een uitwisseling tot stand, waarbij zij voor mij de verso's van fiches met correspondentie en poëzie zou fotocopieëren, ik haar alle nog in Brugge achtergebleven filologisch materiaal zou signaleren, door haar laten copieëren of zelf overschrijven. Een ander belangrijk deel van het filologisch complex bestaat uit de zeer talrijke tabellen met klankwisselingen die de basis van Gezelles woord-vergelijkingen vormden.

Een groot deel van mijn tijd werd ingenomen door het beantwoorden van brieven, maken van fotocopies, opzoeken van documenten voor mensen die b.v. voor proefschriften of met andere studieobjectieven met Gezelle of zijn omgeving bezig waren; vaak ook kwamen de mensen bij mij thuis om de steekkaarten te raadplegen of werd er een en ander besproken. Zonder overdrijving mag gezegd worden dat de Gezellestudie sedert het bruikbaar maken van het Archief schitterend van start is gegaan en nu een rijke bloei kent. Dit is natuurlijk ook te danken aan de intensieve werking van het Centrum voor Gezellenstudie te Antwerpen, onder leiding van prof. R.F. Lissens en dr. J. Boets met hun degelijke medewerkers, en aan de activiteit van het Gezelle-genootschap en de niet geringe groep Gezelle-kenners.

Het Gezelle-archief begint nu pas zijn volle oogst te bieden: de vergelijking van de handschriften maakt het mogelijk er groepen in te zien die thema's en ideeën gemeen hebben; het nauwkeurig bestuderen ervan toont de genese van de gedichten beter dan ooit te voren (de auteurs van de Jubileum-uitgave hebben nooit alle handschriften *samen* gezien); menig miniverhaal kan uit de volledig geclasseerde en gelezen correspondentie samengesteld worden.

Nu wordt het archief van het Groot-Seminarie en van het Bisschoppelijk paleis te Brugge minutieus nagekeken, en boeiende nieuwe gegevens komen voor den dag.

In 1976 werd het Gezelle-museum te Brugge opnieuw ingericht. Op verzoek van de toenmalige schepen van cultuur maakte ik lange gedetailleerde lijsten van alles wat een mooi wetenschappelijk juist en geïntegreerd beeld van Gezelles veelzijdige werkzaamheden kon tekenen. Dit materiaal werd op betwistbare wijze gebruikt, de nieuwe inrichting van het museum wekte in West-Vlaanderen bij Gezelle-vrienden heel wat misnoegdheid. Gelukkig nochtans kunnen al die data nu misschien voor de Kroniek van Gezelles leven (te verschijnen bij de Nederlandse Boekhandel) van nut zijn.

Er blijft nog veel Gezelle-studie te verrichten: Gezelle was met zijn grote begaafdheid op vele gebieden rusteloos werkzaam, vele duisterheden in zijn schijnbaar helder leven zijn nog niet opgeklaard, er is geen moderne biografie noch wetenschappelijke uitgave van zijn werk (en zelfs geen populaire). De tijd is rijp voor een nieuw verschijnen van Gezelle onder ons.

Christine D'haen